

Drenthe, land van enorme ijskegels

ACHTERGROND

Nergens anders ter wereld komen zoveel zogenoemde pingorûines voor als in Drenthe. Littekens in het landschap van soms kolossale ijskegels in de bodem. De komende jaren liggen ze onder het vergrootglas.

BERND OTTER

ASSEN Eskimos hebben er een mooie naam voor bedacht: pingo's, ofwel 'heuvel die groeit'. Zo'n veertienduizend jaar geleden lag Drenthe ermee bezaaid. Vanaf vandaag zijn de res-

ten daarvan onderwerp van diepgravend onderzoek. Die resten noemen we pingorûines, maar de gemiddelde Drent kent ze als veentje, dobbe of gletscherkuil. Het zijn er in Drenthe alleen al een paar duizend. In Groningen en Friesland zijn die aantal-

len beperkter, respectievelijk ongeveer zestig en een paar honderd. In Drenthe heb je het Mekelermeer, het Hijkermeer en het Esmeer als bekende voorbeelden. Min of meer rond als een ijspegel, vaak met een ringwal en naar verhouding diep. Het Mekelermeer is een van de grootste: zo'n 120 meter doorsnee met 7 meter waterdiepte.

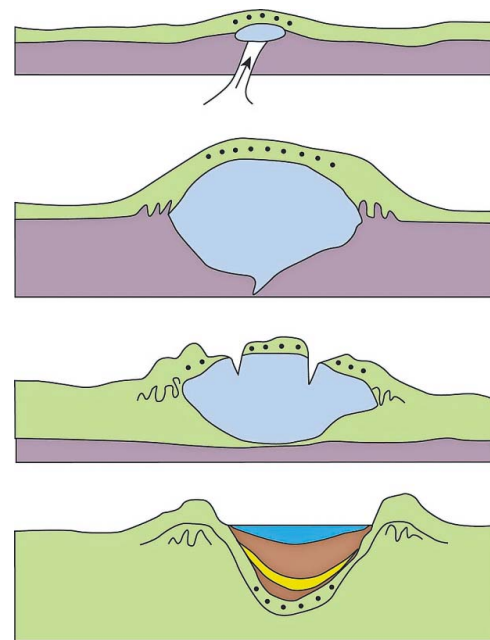
Het fenomeen heeft de laatste paar jaar de interesse gewekt van tien instellingen, die hebben afgesproken dat ze er de komende jaren alles van willen weten en ze net zo bekend willen maken als de hunebedden.

„Het is uniek in de wereld en we doen er tot nu toe niks mee”, stelt bodemkundige Enno Bregman van de provincie Drenthe vast. Best opmerkelijk, want die meertjes hebben eigenlijk altijd een belangrijke rol gespeeld. Het landschap is er niet alleen door 'gemaakt', menigen heeft er zwemmen en schaatsen geleerd.

De gemiddelde Drent kent ze als veentje, dobbe of gletscherkuil

Volgens Bregman belooft dat onderzoek heel wat. De 'groeïende heuvels' van weleer herbergen namelijk een schat aan informatie. In de loop der eeuwen hebben de ijsklompen plaats gemaakt voor bladeren, zand, stuifmeel en ander materiaal. Het is een pakket vulling in de soms 12 meter diepe kuilen dat zich door wetenschappers laat lezen als een geschiedenisboek dat zijn weerga niet kent. „Dit verdiept echt onze geschiedenis. Het is hartstikke uniek. Binnenkort komen veertig van mijn collega's uit half Europa kijken wat hier gewoon nog te zien is”, meldt Bregman.

Hij verwacht zeker dat de bestaande geschiedenisboeken moeten worden bijgesteld. Ze kunnen in ieder geval worden aangevuld met vrij precieze informatie over klimaat en bodemgebruik. Resten uit de prehistorie geven informatie over klimaat en landschap, het dierenleven en ook de bewoningsgeschiedenis van het omringende gebied. Verondersteld wordt dat de ronde meertjes en laagtes in de loop der eeuwen bovendien een bijzondere rol hebben gespeeld in rituelen. Tenslotte is het meisje van Yde ook in zo'n pingorûine gevonden. Dus wie weet of er naast afgedankte wasmachines en afval van zwemmers en schaatsers ook nog offers uit vroeger eeuwen naar boven komen als de bodem van een veentje wordt onderzocht. Of een droge pingorûine als de gletscherkuil bij Eext en al die laagtes, die in

- Opdoollaag
- Permafrost
- Ijslens
- Opgestuwde lagen
- veen
- Zand
- Water
- Grondwater

De levensloop van een pingo: grondwater werkt zich achtereenvolgens naar het oppervlak, bevriest, drukt de omgeving opzij, smelt en laat daarmee een gat achter dat door wind en water gevuld wordt. ILLUSTRATIE PROVINCIE DRENTH

Waarom zoveel?

Zo'n vijftienduizend jaar geleden was in Drenthe de laatste ijstijd net voorbij, maar was het nog wel bitter koud. Grondwater zocht zijn weg naar boven en waar dat lukte, bevroor het. Bevroren water zet uit en daarmee ontstonden als het ware ijskegels in de bovengrond. Het oppervlak werd naar boven gedrukt zodat het net leek of er heuvels groeiden. Het verschijnsel is nog steeds te zien in Siberië in de permanent bevroren gebieden rond de Noordpool.

In Drenthe konden er extreem veel van die ijsklompen in de bodem ontstaan door het bestaan van keileemlagen en doordat het relatief lang koud bleef. Dat het er veel meer zijn dan elders in de wereld kwam aan het licht door de Algemene Hoogtekaart Nederland. In Drenthe zijn talloze ronde vlekken, vlekjes en meertjes te zien, waarvan de meeste ooit een ijskegel herbergden. Ook voor wetenschappers is die hoge concentratie nooit eerder duidelijk geworden.

Leerlingen van basisscholen uit Nieuw-Balinge en Gees zijn gisteren bij het Mekelermeer al begonnen met hun eigen onderzoek naar dit zesde aardkundig monument van Drenthe
FOTO JAN ANNINGA

de loop der jaren door boeren zijn geëffend.

Gisteren is het Mekelermeer bij Nieuw-Balinge als een van de gaafste en grootste pingorûines verheven tot aardkundig monument. Daarvan is al vastgesteld dat het ijs 14.700 jaar geleden gesmolten moet zijn. Op 12 meter diepte zijn resten gevonden van boompjes die ooit bovenop de 'groeïende heuvel' gestaan hebben. Daar boven liggen de resten van de 145 eeuwen daarna. Bregman spreekt van geheimen van de pingo's die nu ontrafeld kunnen worden.

Echt systematisch onderzoek van de pingorûines heeft er nooit plaats gevonden, maar dat gaat nu veranderen. De provincie, maar ook Landschapsbeheer Drenthe, Natuurmonumenten, Geopark De Hondsrug, de universiteiten van Groningen, Utrecht en Amsterdam, Staatsbosbeheer Drenths Landschap the gaan er voor zorgen dat bij het woord pingo straks niemand meer denkt aan een pinguïn.

Niet alleen wordt er onderzoek gedaan, de bedoeling is dat er zoveel mogelijk mensen betrokken worden bij beheer en voorlichting. Ook elke basisschoolleerling moet straks weten hoe bijzonder dat meertje bij het dorp eigenlijk is.

Mekelermeer monument

Landschapsbeheer Drenthe presenteert het Mekelermeer bij Nieuw-Balinge als 'een ontdekking voor natuurliefhebbers'. Je kunt er met de auto niet gemakkelijk komen, maar dat was vroeger wel anders. Het meertje is intensief gebruikt als recreatieplas en visvijver, maar dat is verleden tijd. Het meer is nu een

aardkundig monument, omdat duidelijk is geworden dat er op de bodem informatie is verzameld over bijna 15.000 jaar Drentse geschiedenis. Nu is het gebied met het meertje het domein van roodborsttaupuit, heidekikker, visarend, kleine zonnedauw, tormentil en heideblauwtje. Door de aanwijzing als

aardkundig monument wordt dat de komende tijd extra benadrukt op informatieborden. En tegelijk wordt er duidelijk gemaakt dat de bomen en de hei er niet altijd zijn geweest. Tot in de vorige eeuw was het vooral een kale vlakte met een meertje dat geen verbinding had met ander water.